

Jak przygotować debatę?

Czym jest debata?

Debaty to ujęta w ściśle określonej strukturze krytyczna ocena pomysłów lub polityk połączona z umiejętną perswazją. Ze względu na swój sformalizowany charakter, debata rządzi się pewnymi prawami, które mają ułatwić wymianę argumentów i pomysłów między stronami. Ludzie debatowali niemal odkąd nauczyli się mówić i wielu nam zdaje się, że jest to coś łatwego i niewymagającego specjalnego przygotowania. Mamy oczywiście rację – debatować może każdy, niezależnie od wieku i doświadczenia, co więcej, takie debaty są często dużo ciekawsze, bo pokazują świat z wielu perspektyw. Jednak warto pamiętać o kilku rzeczach, które tworzą dobrą debatę i sprawiają, że jest ona widowiskiem, które chce się oglądać.

- 1. Dobra debata zależy raczej od zgodny niż niezgody. Im więcej rzeczy, co do których strony się zgadzają, tym większe pole do wymiany argumentów i rozmowy o naprawdę istotnych problemach. Nie ma sensu rozmawiać o rzeczach mało istotnych – skupmy się na tym, co naprawdę ważne.*
- 2. Dobra debata nie zależy wcale od retorycznych umiejętności uczestników, a tego, jak merytorycznie się do niej przygotowali. Sprawność retoryczna nie przykryje niewiedzy.*
- 3. Wcale nie chodzi o to, żeby wymyślić jak najwięcej argumentów – liczy się ich jakość i to, jak są zanalizowane. Zamiast dziesięciu nieważnych argumentów, lepiej zastanowić się nad trzema istotnymi.*

Jak wybrać temat?

Jeżeli chcecie zorganizować debatę szkolną, wybranie tematu, który będzie wszystkich interesował jest bardzo trudną sprawą. Musicie zdecydować, czy chcecie, aby była to debata na jakiś lokalny temat, czy chcecie raczej rozmawiać o bardziej ogólnych problemach. Kiedy już podejmiecie tę decyzję, czas na zawężenie tematyki. Możecie zastanowić się nad tym, jakie tematy były ostatnio dyskutowane w mediach i zadebatować na jeden z nich. Możecie też przeprowadzić szkolną ankietę, w której zapytacie uczniów, o czym chcieliby porozmawiać. Jeśli zdecydowaliście się na temat lokalny, np. dotyczący waszej szkoły lub gminy, warto zorganizować konsultacje, co do tego, który z lokalnych problemów jest najważniejszy. Taki sposób wyboru tematu ma mocne strony – jeżeli wybierzecie taki, którym interesuje się wiele osób, uda wam się przyciągnąć ich na debatę i namówić do wypowiedzenia się.

Jak przygotować się do debaty?

Niezależnie od tego, jaki format debaty wybierzeecie, musicie się do niej przygotować. Jak już wcześniej zauważyliśmy, najważniejsze dla stworzenia dobrej debaty są argumenty merytoryczne. Dlatego przed debatą przeprowadźcie badania na temat waszego tematu. Poszukajcie w Internecie informacji na temat problemów, o których będziecie rozmawiać, pomocna może być też szkolna biblioteka. Jeżeli omawiacie temat lokalny, warto podczas przygotowań przeprowadzić wywiady z uczniami szkoły/mieszkańcami gminy, aby poznać ich zdanie na dany temat i rozszerzyć

argumentację. Następnie przygotujcie materiały, z których będziecie mogli korzystać w trakcie debaty (np. prezentację multimedialną, notatki). Warto też podzielić się rolami – zarówno jeżeli decydujecie się na debatę panelową, jak i oksfordzką – dzięki temu łatwiej będzie wam przygotować się do konkretnych wystąpień.

Jak włączyć w debaty społeczność szkolną?

Istotą debaty nie są sami jej uczestnicy, ale publiczność, która powinna aktywnie brać w niej udział. Dlatego po pierwszej części debaty, wprowadzając problem i argumentację, warto przeznaczyć sporo czasu na pytania i dyskusję z publicznością. Jeżeli uczniowie będą wcześniej wiedzieli, o czym ma być debata, będzie im łatwiej się do niej przygotować, dlatego warto na kilka dni przed ogłosić temat. Po drugie, bardzo ważna jest promocja wydarzenia – przygotujcie plakaty, roześlijcie informację mailami i wstawcie na stronę internetową szkoły. Dzięki temu uda wam się dotrzeć do jak najszerszego grona uczestników. Nie zapominajcie też o nauczycielach, dyrekcji, albo gościach – oni też mogą zostać włączeni do debaty. Poproście ich o mowę wprowadzającą, albo podsumowanie. Mogą też wziąć udział w debacie jako uczestnicy – możliwości są nieograniczone. Pamiętajcie, że debata ma służyć waszej społeczności i dlatego postarajcie się dostosować ją do potrzeb i specyfiki waszej szkoły. Na pewno pomoże w tym przeprowadzenie ankiety, o której już mówiliśmy.

Debata to sztuka, którą wiele osób ćwiczy całymi latami. Jednak nie oznacza to, że jest to wiedza tajemna, zastrzeżona dla nielicznych – każdy może debatować, a w szczególności zachęcamy do wykorzystywania debat jako narzędzia nauczania i aktywizacji uczniów.

Projekt debatancki - proponowany przebieg:

Minimum dwa spotkania, pierwsze poświęcone trenowaniu umiejętności retorycznych (przemawianie, konstruowanie argumentów) oraz wybraniu tematu, o którym będziemy debatować, a drugie przygotowaniu debaty od strony merytorycznej.

Jak przygotować uczniów do debaty?

Przygotowanie uczniów do udziału w debacie powinno skupić się na dwóch bardzo ważnych aspektach:

1. Merytoryka

- Wybór tematu debaty – należy razem z uczniami zastanowić się nad tym, jakie problemy chcielibyśmy poruszyć. Warto do tego wykorzystać przeprowadzone przez nich badania opinii uczniów szkoły i analizę potrzeb środowiska lokalnego. Temat

powinien być przede wszystkim ciekawy dla samych debatujących, odnosić się do jakiś konkretnych propozycji i być sformułowany w jasny sposób, np. *Wprowadzenie w naszej szkole bezpośrednich wyborów na przewodniczącego Samorządu* (zamiast: *Pomysły na demokratyzację życia szkolnego*). Trzeba pamiętać o tym, że na debatę mamy tylko kilka godzin i dlatego nie możemy zabierać się za zbyt wielkie kwestie, bo po prostu nie zdążymy się nad nimi pochylić w wystarczająco dokładny sposób i umknie nam cały sens debaty. Jeżeli uczniowie upierają się przy szerszym ujęciu tematu, możemy zaproponować im przygotowanie cyklu debat, każdej poświęconej innemu problemowi.

- Przygotowanie planu debaty i ustalenie, według jakiego formatu się ma odbywać. Czy chcemy debaty panelowej, dyskusji otwartej, a może debaty parlamentarnej?
- Podział stron i ról w debacie – warto ustalić, którzy uczniowie odpowiadają za omówienie poszczególnych argumentów, przedstawienie stanowisk, kontrargumentację, a którzy zajmą się moderacją debaty.
- Szukanie argumentów – kiedy już ustalimy temat debaty i role, zabieramy się za szukanie argumentów. Warto, aby brała w tym udział cała grupa, na przykład poprzez burzę mózgów. Możemy też podsunąć uczniom jakieś materiały źródłowe, na podstawie których mogliby szukać pomysłów na argumenty.
- Przygotowanie argumentów (prezentacja) – po zebraniu pomysłów na argumenty rozdzielamy je między uczniów tak, aby każdy przygotował co najmniej jeden z nich i zaprezentował go na forum grupy.
- Wybór najlepszych argumentów - mając już przygotowane wszystkie argumenty musimy się zastanowić nad tym, które z nich są najbardziej istotne. Należy uświadomić uczniom, że czas debaty jest ograniczony i naszym zadaniem jest wybranie jak najlepszej strategii na przekonanie publiczności do swoich racji – dlatego czasem nawet dobrze przygotowane argumenty muszą wypaść, bo nie spełniają tej funkcji. Warto, aby taki wybór nastąpił po dyskusji, w której uczniowie wspólnie określą strategię, jaka jest potrzebna do wygrania tej debaty.
- Kontakt z ekspertem – warto zachęcić uczniów, aby w ramach przygotowania do debaty zasięgnęli opinii eksperta. Mogą ją zawrzeć w swojej argumentacji, albo też zaprosić tę osobę do udziału w debacie i wypowiedzenia się w jej trakcie/na koniec. Warto, aby uczniowie sami zdecydowali, jaką rolę ma odegrać ekspert i byli świadomi tego, co wnosi on do debaty.
- Zaproszenie odpowiednich gości na debatę – mowa zarówno o wyżej wspomnianych ekspertach, jak i członkach społeczności szkolnej i lokalnej, których uczniowie zaproszą do przyścia na debatę lub udziału w niej. Bardzo ważne jest, aby uczniowie mieli konkretny pomysł na to, po co zapraszają gości i umieli wykorzystać ich obecność w trakcie debaty. Warto poświęcić temu problemowi chwilę czasu i zastanowienia.
- Przygotowanie materiałów do debaty – ostatnim etapem jest przygotowanie materiałów. Niech uczniowie sami zastanowią się nad tym, jakie pomoce będą im potrzebne w trakcie debaty – prezentacja multimedialna, informatory dla publiczności, może jakieś rekwizyty? Ten wybór należy potem z nimi przedyskutować

i zwrócić ich uwagę na to, jaką rolę materiały te pełnią w zwiększaniu potencjału perswazyjnego (w szczególności na zachowanie odpowiedniej równowagi między ilością materiałów i tym, co chcemy przekazać, aby uniknąć przytłoczenia odbiorców nadmiarem informacji i bodźców, które zaciemnią nasz przekaz zamiast go rozjaśnić).

2. Retoryka – w trakcie poniższych ćwiczeń warto zwrócić uwagę na następujące elementy związane z retoryką:

- postawa - jeżeli chcesz brzmieć pewnie i przekonać słuchaczy, musisz wyglądać na pewnego siebie. Nikt nie uwierzy osobie, która kuli się w sobie, nawet jeżeli tworzyłaby prawdziwe argumenty. Jeżeli Ty uwierzysz, że masz rację, publiczność da się łatwiej do niej przekonać. Zapomnij więc o garbieniu się, chowaniu rąk w kieszeniach czy przestępowaniu z nogi na nogę. Stań pewnie, wyprostuj się i pokaż swoją postawą, że warto Cię słuchać.
- mowa ciała / gestykulacja - pamiętaj o tym, że mówisz nie tylko ustami – razem z Tobą porusza się całe ciało. Jeżeli chcesz skutecznie przekonywać, wykorzystaj swoje ciało. Szczególnie ważne są ręce – jednym z największych błędów, jakie można popełnić podczas publicznych przemówień, jest zapomnienie o ich istnieniu. Bądź świadom tego, w jaki sposób gestykulujesz – wykorzystaj to, że za pomocą rąk możesz podkreślić ważny element swojej mowy, albo zaprezentować jakiś ciąg logiczny. Nie możesz jednak przesadzić – zbyt zamaszysta gestykulacja odciągnie uwagę od treści Twojego przemówienia.
- kontakt wzrokowy z publicznością - to, że ludzie są zdenerwowani najłatwiej poznać po ich oczach. Często nieświadomie szukają ucieczki w dalekich kątach sufitu, nie zdając sobie nawet sprawy z tego, że bardzo osłabia to ich siłę przekonywania. Jeżeli stresujesz się swoim wystąpieniem i nie wiesz, w którą stronę patrzeć, znajdź sobie jeden punkt na sali i to w jego stronę skieruj swój wzrok. Może to być jakaś w miarę neutralna twarz, a nawet doniczka – ważne jest, aby nie sprawiać wrażenia rozproszonego i zestresowanego. Jeżeli to opanujesz, możesz wejść na wyższy poziom wtajemniczenia – staraj się wykorzystać kontakt wzrokowy w celu skupienia uwagi słuchaczy i do podkreślenia najważniejszych elementów swojej mowy. To prostsze niż Ci się wydaje!
- struktura mowy - pomoże Twoim słuchaczom zrozumieć, co chcesz im przekazać, a Tobie ułatwi opanowanie stresu podczas przemówienia. Nie zapisuj na kartce swojej mowy słowo w słowo (ani, tym bardziej, nie ucz się jej na pamięć) – w przypadku pomyłki trudno będzie Ci wrócić do swoich myśli, a samo czytanie z kartki nie wygląda zbyt przekonująco. Zapisz sobie najważniejsze myśli swojego wystąpienia, najlepiej w przejrzystych punktach. Pamiętaj o wstępie, rozwinięciu i zakończeniu – dzięki nim łatwiej dotrzesz do swoich słuchaczy, a oni nie zgubią wątku. Naprawdę!

Na co zwrócić uwagę podczas ćwiczeń debatanckich?

Po pierwsze, pamiętajcie, że debata to przede wszystkim zabawa. Nie należy więc tworzyć atmosfery zbyt dużego napięcia i poddenerwowania. Czasem wydaje nam się, że skoro debata to takie poważne wydarzenie publiczne, to trzeba wymagać od uczniów oficjalności i powagi – tylko że w ten sposób

odbieramy im naturalną radość z publicznego przemawiania. Nie chodzi o to, żeby wypowiedali się jak na sejmowej mównicy, tylko o to, żeby odkryli w sobie radość, jaką daje wyrażanie swoich poglądów.

Po drugie, pamiętajmy o celu, w jakim debatujemy. Bardzo łatwo jest zapomnieć, że mieliśmy przygotować debatę na określony temat i przejść do coraz mniej związanych z nim dygresji, ale jest to zgubna droga i bardzo utrudnia przygotowanie dobrej debaty. Dlatego pamiętajcie, żeby studzić zapał uczniów do zmiany tematu i wracać cały czas do wybranego przez was tematu, pod jego kątem przygotowując argumenty.

Po trzecie, ale najważniejsze, **debatowanie to nie tylko przemawianie publiczne**. Retoryka jest oczywiście ważna, ale jest jedynie narzędziem do przekazania pewnych myśli i argumentów. Dlatego nie należy zbyt skupiać się na tym, w jaki sposób uczniowie mówią, a bardziej nad tym, **jak myślą i jak te myśli formułują**. Niech retoryka ich nie ogranicza – nawet osoba jękająca się może być świetnym mówcą, jeśli tylko wie, co chce przekazać publiczności, pamiętajcie o tym!

Materiał powstał w oparciu o materiały Fundacji Polska Debatuje.

POLSKA DEBATUJE